

Doç. Dr. Enes Bayraklı

"İslamofobinin Temel Sebebi Siyasidir"

Röportaj: Şeyma SITKI BÖYÜK, Recep ORHAN

RÖPORTAJ

Avrupa’da İslam karşıtlığı üzerine çalışmalar yapan Türk-Alman Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Enes Bayraklı ile 2015 yılından bu yana her yıl düzenli olarak yayımladıkları “Avrupa İslamofobi Raporu”nu konuştuk. Raporun hazırlanmasındaki amaç neydi, amacına ulaştı mı? Böyle bir fikir nasıl ortaya çıktı? Raporu hazırlama aşamasında ne tür zorluklar ile karşılaştılar? Özellikle Batı medyasının rapora yaklaşımı nasıl oldu?

TRT Akademi Dergisi: 2015 yılından bu yana düzenli olarak Avrupa İslamofobi Raporu yayımlıyorsunuz. Bu rapor nasıl ortaya çıktı? Bu raporu hazırlamadaki amaç neydi? Amacına ulaştı mı?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Avrupa İslamofobi Raporu’nun sizin de belirttiğiniz gibi ilk sayısını 2015 yılında yayımladık. Şu anda 6’ncı sayı olarak 2020 sayısı yayımlandı. 7’nci sayı olacak olan 2021 yılı raporunu önümüzdeki haziran, temmuz ayları gibi yayımlamayı planlıyoruz. Avrupa İslamofobi Raporu, her yıl yayımlanan yıllık bir rapor. Rakam her yıl değişmekle birlikte 33’e yakın ülkedeki gelişmeler yıllık olarak takip edilerek raporlanıyor.

Bunun ortaya çıkış nedeni; öncelikle ben eğitim hayatımın uzunca bir süresini yurt dışında geçirdim. 11 Eylül terör saldırıları gerçekleşmeden önce 2001 yılında Viyana’ya gitmiştim. Yaklaşık 10 yıl Avusturya’da, 3 yıl İngiltere’de yaşadım. Avusturya’da terör saldırılarından sonra toplumun Müslümanlara bakışının nasıl değiştiğini, hızlı bir şekilde medya kampanyalarıyla nasıl dönüştürüldüğünü daha sonra da bunun siyasetin diline sirayet edip yasalara dönüştüğüne bizzat şahit olmuşum. Ama özellikle 2013, 2014, 2015’ten sonra Suriye krizinin beraberinde getirdiği sıkıntılar, Avrupa’da yükselen aşırı sağcı partiler ve onların söylemleri ile İslamofobi başka bir boyuta taşındı.

Raporun editörlüğünü birlikte yaptığımız Farid Hafez ile biz üniversiteden arkadaşız. O, İslamofobi Yıllığı adında bir akademik dergi yayımlıyordu. Hafez’in bir Türkiye ziyaretinde ben de o dönemde üniversitede çalışıyordum, aynı zamanda da bir düşünce kuruluşunda çalışıyordum ve alan olarak Avrupa üzerine çalışmaya başlamıştım. Tabi bu konu gelmekte olan bir problem olarak gözüküyordu. “Bu konuda ne yapılabilir?” diye düşünürken pratik bir açıdan baktığımız zaman bu tarz yıllık bir raporun eksik olduğu çok açık ve netti. Bu rapor bugün dünyada yıllık olarak yayımlanan tek rapor konumunda. ABD ile ilgili yayımlanan bir rapor var ama o da 2 yılda bir yayımlanıyor. Onun dışında böyle bir rapor yok. Dolayısıyla böyle bir raporlama ihtiyacının olduğunu hissettik ve beraber bu konuda ne yapılabilir diye konuştuk. İstişareimiz neticesinde böyle bir raporun yayımlanmasının iyi olacağına karar verdik. Ardından bu raporun taslağını oluşturduk ve yazarlar-

rın bulunması ile ilgili çalışmalar yaptık. Sonuç olarak 2015'ten beri yayımlamaya başladık. Rapor ciddi olarak ses getirdi hem akademide atflarda yer alıyor hem de uluslararası kuruluşların gündemine soktuk ve siyasette de ciddi bir karşılık buldu. Tabi bir rahatsızlık da oluşturdu. Her şeyden önce bu konuşulmayan bir problemi dile getiren bir rapor. Biz başladığımız zaman şöyle bir durum söz konusuydu: İslam düşmanlığı dediğiniz zaman veya İslamofobi dediğiniz zaman Batılı karar vericilerin, siyasetçilerin, entelektüellerin karşı söylemi "Böyle bir problem söz konusu değil, bunlar tekil vakalar. Sokakta yaşanan tekil vakalar, böyle bir meselemiz yok." Çünkü ortada istatistik ve veri yok. Dolayısıyla böyle bir raporlamanın olması gerekiyordu.

Hazırladığımız Rapor Bütün Avrupa'yı Araştırmaya Dâhil Etme Özelliği Taşıyor

Fransa, Almanya, Avusturya gibi Avrupa'nın farklı ülkelerinde bazı sivil toplum kuruluşları bu tür çalışmalar yapıyordu. Fakat bunlar çok zayıf sivil toplum kuruluşlarıydı. Birincisi, maddi olarak finansal açıdan zayıftı. İkincisi; bu kuruluşlar Müslüman göçmenler veya 2'nci, 3'üncü kuşak Müslümanlar tarafından kurulmuşlardı. Bunun yanında da ciddi olarak da devlet baskısı altındaydılar. Siyasal doğruculuk adına her şeyi söyleyemiyorlar, söyledikleri zaman da devletten aldıkları fonlar kesiliyordu, bu kuruluşlar devletin veya Avrupa Birliği'nin verdiği fonlara tabii. Üçüncüsü; özellikle Batı Avrupa'da, Almanya ve Fransa'da ciddi bir Müslüman nüfus olduğu için İslamofobi meselesinde bir yoğunlaşma var. Fakat Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Letonya, Estonya gibi Doğu Avrupa ülkeleri hiç konuşulmuyordu. Biz raporu yayımladıktan sonra buradaki medyanın, siyasetin dilinin Müslümanlara karşı en az Almanya, Fransa kadar zehirli olduğunu gördük. Bu açıdan da raporumuz bir açığı kapatmış oldu. Sadece Batı Avrupa değil, Doğu Avrupa, Balkanlar hatta aynı zamanda bunların içerisinde Bosna Hersek gibi Müslüman nüfus olan ülkeler de var. Hazırladığımız rapor bütün Avrupa'yı araştırmaya dâhil eden bir rapor oldu. Bu açıdan baktığımız zaman bir boşluğu doldurdu.

Rapor, Gizlenen Bir Gerçeği Ortaya Çıkardı

Avrupa İslamofobi Rapor'unda, Müslümanların sistematik olarak maruz kaldıkları ayrımcılığı ortaya koydu. Bu sebeple acı bir resmi, gizlenen bir gerçeği ortaya çıkardığımız için karalamalar yapıldı. Bu raporun niteliksel olduğu, nicel bir araştırma olmadığıyla ilgili eleştiriler de yapıldı. Bizim zaten böyle bir iddiamız yok. Çünkü 33 Avrupa ülkesinde bizim niceliksel bir araştırma yürütebilmemiz için milyonlarca dolarlık bir kaynağa ihtiyacımız var. Biz bu raporu çok kısıtlı bütçelerle hazırlıyoruz. Böyle bir istatistik veriyi ilgili devletler de tutmuyor. Almanya, istatistikleri son dönemde tutmaya başladı, bir de İngiltere'nin bazı bölgelerinde

tutuluyor. Bizim böyle bir raporu yayımlayan insanlar olarak bir yıllık, günlük istatistik veri toplama gibi bir imkânımızın olması çok mümkün değil. Ama yazarlarımızın tamamına yakını o ülkelerde yaşayan, o ülkenin dilini bilen özellikle ırkçılık çalışmalarında uzmanlar. Bu nedenle ilgili ülkelerdeki tartışmaları takip ederek, söylem analizi yaparak tartışmaların gittiği noktayı ortaya koyuyorlar. Bunun yanında ülkede yaşanan temel olayları da ele alıyorlar. Raporun sonuna bir de önemli yaşanmış olaylar ile ilgili bir kronoloji koyuyoruz, dolayısıyla aynı zamanda bir raporlama yapılmış oluyor.

TRT Akademi Dergisi: Raporunuzda araştırma yaptığınız bölgelerde İslamofobi anlamında yaşanan tüm olaylar var mı?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Raporumuza bütün olayları koyamıyoruz tabii ki. Çünkü o günlük bir raporlamayı gerektirir. Zaten Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'nin bu devletlere olan temel taleplerinden biri bu ama buna rağmen yapmıyorlar. Bizim raporumuz AGİT'in yıllık yayımladığı nefret suçları raporuna bölgesel olarak destek sağlıyor, yani AGİT'in söz konusu raporunun referans noktalarından biri bizim raporumuzdur. Dolayısıyla bu açıdan baktığınız zaman o boyutu da var. Ama önemli olan 2020 yılında Avrupa'da ne yaşandığı, hangi trendler ortaya çıktığıdır ve biz ülke bazlı bir şekilde bunu takip edebiliyoruz.

TRT Akademi Dergisi: Raporun uluslararası kamuoyunda dikkat çekmesini nasıl sağlıyorsunuz?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Raporu başta yayımlarken kapağını sade yayımladık fakat bir süre sonra fotoğraflar da koymaya başladık. Aslında kapağın bir mesaj vermek için de çok önemli bir araç olduğunu da fark ettik. Mesela son sayımızda kapak fotoğrafında Emmanuel Macron var. Bu, ciddi bir rahatsızlığa neden oldu. Macron'un Fransa'da oynadığı rol, aşırı sağın yükselişini durdurmak adına Müslüman sivil toplum kuruluşlarını hedef alması, İslam'ın bir kriz içerisinde olduğunu söylemesi, 2020 yılında Avrupa'daki İslamofobinin yüzü hâline gelmesine neden oldu. Biz de onu kapak yaptık, bu da ciddi bir etki yaratıyor. Bir önceki yıl Nobel Edebiyat Ödülü, Srebrenitsa soykırımını inkâr eden biri olan Peter Handke'ye verildi, onu da raporun kapağı yaptık. Geçenlerde Almanya'da bir haber çıktı, haberde Avrupa İslamofobi Raporunun kapağı "Müslümanlara karşı zulmün bir endeksi hâline geldi" deniliyor. Rapor böyle bir araca da dönüşmüş oldu bu açıdan baktığınızda. Böylelikle güçlü bir mesaj da veriliyor. Bunun sahada da karşılığını gördük. Aslında bizim temel eleştirilerimizden biri, devletlerin ayrı bir veri olarak istatistikleri tutmamalarıydı. Yani nefret suçlarıyla ilgili Almanya, İngiltere ya da başka bir ülke genel raporlar yayımlıyor fakat genel veriler bunlar. Müslüman

olduğunuz için bir saldırıya uğradınız zaman bu durum genel nefret suçu olarak kayda geçiyordu. Ama mesela antisemitizm ayrı bir nefret suçu olarak geçiyor ve her sene sonunda rakamlar açıklanıyor. Ona göre de antisemitizm bu yıl ne oldu yükseldi mi azaldı mı diye analiz edebiliyorsunuz ve buna göre de karşı bir politika geliştirebiliyorsunuz.

TRT Akademi Dergisi: Kavramsallaştırma yetkisi kimde? Mesela İslamofobi diye kavramsallaştırma yapip bunu literatüre sokma yetkisi kimde?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Burada bir yetkiden bahsetmek mümkün değil. Birleşmiş Milletler, 15 Mart'ı İslamofobi ile mücadele günü kabul etti. Baktığınız zaman bu bir referanstır artık. İslamofobi kavramı, akademide ortaya çıkan yazın sonucudur. Alternatif kavramlar da ileri sürüldü, bazı tartışmalar da yaşandı ama ben kesinlikle kavramın kendisiyle uğraşılması gerektiğini düşünmüyorum. Kavramın yanlış bir kavram olduğunu düşünmüyorum. Zenefobide de olduğu gibi ırkçılıkla ilgili kullanılan kavramlarda "fobi" kullanılır. Zenefobi kavramı yabancı düşmanlığı, yabancı korkusu anlamında ırkçılık çalışmalarında çok oturmuş bir kavramdır. Bizim o kavramın içerisini nasıl doldurduğumuz önemli. Biz bu kavramı Müslüman karşıtı ırkçılık olarak tanımlıyoruz Böyle tanımladığımız zaman kavramın bir sorunu kalmıyor. Ama siz bunu basit bir ön yargı, yanlış algılama ya da apolejitik bir söylemle tanımlarsanız örneğin; 11 Eylül gibi terör saldırılarından dolayı veya "Müslümanlar cahil olduğu" için "İslam'ın imajı kötü" diyerek yaklaşırsanız o zaman işin özünü kaçırmış olursunuz. Çünkü dünyada bu Müslümanlara yöneltilen problemleri yaşayan tek toplum Müslümanlar değil. Tek etnik topluluk da Türkler, Boşnaklar ya da Araplar değil. Neden bu bütün nefret ve odak Müslümanların üzerinde sorusunun cevabı siyasidir. Bunun üzerinden bir siyaset yürütülüyor. Neden sadece İslam şiddetle, terörle özdeşleştiriliyor, neden sadece İslam kadına şiddetle özdeşleştiriliyor? Dolayısıyla bu "safiyane" yaklaşımdan kurtulmamız lazım. Özür dilemeci yaklaşımdan kurtulmamız lazım. Karşı tarafı sorgulayan bu ayrımcılığı, bunun altında yatan ideolojiyi, bunun üzerinden Batı'nın dünyada kurmuş olduğu tahakkümü ortaya koyan çalışmalar yapmamız lazım. Bu açıdan biz bu raporla topu karşı sahaya taşдық. Bu, "Kral çıplak!" demek oluyor. Bu durum zaten müthiş bir rahatsızlık yarattı.

TRT Akademi Dergisi: Olayların kayıt altına alınmasından bahsettiniz. Bu süreç nasıl işliyor?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Avrupa'da bir İslamofobik eyleme maruz kalındığında polis teşkilatına gidildiği zaman genellikle nefret suçu ya da ırkçılık olarak kaydediliyor ama şöyle bir durum da söz konusu: Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu bir

araştırmaya göre Avrupa'daki Müslümanların sadece %12'si kendilerine yönelik bir nefret suçunu ya da ayrımcılığı gidip ihbar ediyorlar veya şikâyetle bulunuyorlar. Bunun nedeni ise ciddiye alınmayacaklarını, polis tarafından yeniden bir ayrımcılığa maruz kalacaklarını düşünmeleri çünkü Avrupa'da polis teşkilatlarının çoğunluğunda aşırı sağcı bir ideoloji hâkim. Buralarda Müslümanlara bakış çok negatif ya da Müslümanlar bunların ayrı olarak bunun bir suç olduğunu bilmiyorlar. Oralarda azınlık konumunda olan Müslümanların eğitim seviyesi, yaşam kalitesi, standartları düşük olduğu için böyle bir mekanizmadan ve başlarına gelen şeyin ne olduğundan haberdar da değiller. Dolayısıyla bütün bu rakamlar aslında bize buzdağının görünen yüzünü gösteriyor. Ama bakın biz nereden görüyoruz? Mesela 2015 yılı sonrasında Müslümanlara yoğun bir terör saldırısı dalgası geldi; Anders Breivik ve Brenton Tarrant gibi. Yani bunlar sadece sözde kalan bir nefret suçu değil; şiddet üreten, teröre dönüşen, insanların hayatına mal olan bir saldırı. Biz bunu buradan görebiliyoruz. Büyük bir nefret zerk edildi topluma hem konvansiyonel hem de sosyal medya üzerinden. Sosyal medya çok daha radikal boyutlarda. Konvansiyonel medyanın yine kontrol edilmesi, mahkemeye verilmesi, regüle edilmesi mümkün. Sosyal medyada ucu bucağı olmayan bir nefret söylemi ve bunun neticesinde ortaya çıkan bir şiddet ve terör. Ben o yüzden onu bir İslamofobik terör dalgası olarak nitelendiriyorum. Bir İslamofobik terör dalgası geldi ve devam ediyor.

Biz bu raporu uluslararası kuruluşların gündemine taşıdık. Bunlar nedir? AGİT'in İnsan Hakları ile ilgili düzenlediği periyodik toplantılar var. Buralarda raporu resmî olarak sunduk. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları ile ilgili toplantılarında sunumlar yaptık. Avrupa Parlamentosu'na üç defa raporun sunumunu gerçekleştirdik. Avrupa'yı ilgilendiren bütün uluslararası kuruluşların gündemine raporu dâhil etmek için bir çalışma gerçekleştirdik. Bunun karşılığını da gördüğümüzü düşünüyoruz. Bizim ve diğer sivil toplum kuruluşlarının, aktivistlerin akademisyenlerin yapmış oldukları çalışmalar sonucunda mesela Avrupa Birliği iki sene önce İslam Karşıtlığıyla Mücadele Koordinatörü atadı, atamak zorunda kaldı.

Bu kuruluşların gündemine böyle raporlar geldiği zaman ilgili devletler rahatsız oluyorlar. Dolayısıyla onlara bir frenleme mekanizması oluyor. Yani Müslümanlarla ilgili aşırıya gitmemeleri ile ilgili bir fren mekanizması oluyor. Mesela Birleşmiş Milletlerin İnsan Haklarıyla ilgili çalışan kurumların yayımlamış olduğu ya da raportörlerin yazmış olduğu çok ciddi raporlar var ama bunlar hep tozlu raflarda kalıyor, medyaya yansımıyor. Bu açıdan biz bütün datayı da tarıyoruz ve bunları tekrar medya gündemine taşıyoruz. Dolayısıyla biz aslında bütün bu tartışmaları medya ve kamuoyunun önüne taşıdık yaptığımız çalışmayla.

TRT Akademi Dergisi: Medyanın rapora yaklaşımı nasıl oldu? Avrupa medyasından sizi arayan veya röportaj yapmak isteyenler olmuştur. Olumlu veya olumsuz haber yaparken nereden gördüler? Yazarlarınıza baskı oldu mu?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: İslamofobi ile ilgili akademik çok yayım var. Dergiler, kitaplar yayımlanıyor fakat bunların hepsi akademik bilgi olarak kalıyor. Bunu siyaset alanına taşıyacak olan şey böyle bir raporlamaydı. Dolayısıyla bunun bir düşünce kuruluşu mantığıyla hazırlanması gerekiyordu. Raporu yayımlar yayımlamaz ciddi bir etki oluşturduk. Batı basınında raporumuz ile ilgili yüzlerde lehte ve aleyhte haber çıktı. Çıkan haberlerin çoğu aleyhteydi. Başlarda medyanın tarafsız bir tepkisi vardı. Almanya’da çeşitli gazetelerden arayan, röportaj yapanlar mevcuttu. Fakat raporun içeriğinden bir süre sonra rahatsızlık duyulmaya başlandı ve daha sonra bir karalama kampanyasına dönüştü. Özellikle tabi, Avrupa’daki çeşitli çevreleri rahatsız eden şey bu raporun Türkiye merkezli yayımlanıyor olmasıydı. Şu anda bu raporu yedi kuruluşun (Uluslararası İslamofobi Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği (IISRA), California Üniversitesi Ötekileştirme ve Aidiyet Enstitüsü, Rutgers Üniversitesi Güvenlik, Irk ve Haklar Merkezi, Uluslararası İslamofobi Araştırmaları Merkezi, California Üniversitesi Irk ve Cinsiyet Merkezinde İslamofobi Araştırma ve Belgeleme Projesi (IRDP), San Francisco Eyalet Üniversitesi Arap ve Müslüman Etnisiteler ve Diasporalar (AMED) Çalışmaları ve Leopold Weiss Enstitüsü) ortaklığında yayımlıyoruz; Avrupa’daki çeşitli üniversiteler, Amerika’daki çeşitli araştırma merkezleri. Fakat Türkiye’den kaynaklı olmasından oldukça rahatsız oldular. Dolayısıyla bir karalama kampanyası başlattılar ama neticesinde başarıya ulaştıklarını söyleyemem. Günün sonunda raporun atf alma oranına bakacak olursanız akademik olarak rapor kendisini, akademik literatüre yerleştirmiş durumda. Japonya’daki dergilerden tutun da Brezilya, İspanya’ya kadar farklı yerlerden atf alıyor. Dolayısıyla o karalama kampanyasını akademi ciddiye almadı.

Onun dışında medyada da karalama kampanyası yapanlar bizden görüş istemeye devam ettiler, açıkçası ben belirli süre sonunda oradan gelen röportaj taleplerine cevap vermedim. Çünkü bunlar kötü niyetli ve sadece bizden aldıkları görüşle yazdıkları propaganda haberine bir meşruiyet kazandırmak üzerine benden görüş istiyorlardı. Biz kendi bildiğimiz mecralarda, bize karşı yürütülen bu karalama kampanyasına cevap verdik. Bu süreçte yazarlarımıza da baskı oldu. Mesela bilinen bir Orta Avrupa ülkesinden yazan bir yazarımızı İçişleri Bakanlığından aranıp, “Bir daha bu rapora yazarsan bizden fon alamazsın.” dediğini biliyorum, bırakmak zorunda kaldı. Doğu Avrupa ülkesinden bir yazarımızı aşırı sağcı gruplar tehdit ettiği için yani can güvenliği olmadığı için raporu bırakmak zorunda kaldı. Biz de yolumuza başka yazarlarla devam ettik.

Bu rapor yayımlandıktan sonra geçtiğimiz yıl diğer editör arkadaş olan Farid Hafez, Avusturya’da siyasal bir dava sürecine maruz kaldı. Sabahın beşinde evi terörle mücadele timleri tarafından basıldı ve terörizmle suçlandı. Bir hilafet devleti kurma amacı taşıdığı, Müslüman Kardeşler’in bir üyesi olduğuna yönelik saçma sapan iddialar ile bir dava açıldı. Dava sadece Hafez’e değil yaklaşık 50’ye yakın Avusturya’da yaşayan Müslüman entelektüel, iş adamına yönelik açıldı. O bölgedeki Müslüman toplumunun önde gelen isimlerine yönelik bir operasyon gerçekleştirildi. Bu adeta bizim 28 Şubat’ta Türkiye’de yaşadığımız operasyonlara benzer bir operasyondur. Davanın on bin sayfayı bulan iddianamesi Wikipedia’dan ve gazetelerden toplanan bilgilere dayanmaktadır.

Biz Avrupa dışından bir bakış olarak oradaki siyasi bağların bir parçası olmayarak fon vb. şeylerin bir parçası olmayarak bütün gerçekliği bütün çıplaklığıyla ortaya koyuyoruz. Raporun önemli özelliklerinden biri bu, biri de buna ayna tutuyor ve diyor ki, “Mesele bu, bütün çıplaklığıyla bu, üstünü kapattığınız örttüğünüz mesele budur.”

TRT Akademi Dergisi: Avrupa’nın ve siyasilerin kullandığı nefret dilini besleyen unsurlar nelerdir sizce?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Biz bu İslam düşmanlığından, küresel bir problemden bahsederken sokaktaki sıradan insanların Müslümanlara, İslam’a yönelik yanlış anlamaları, ön yargıları bunlardan bahsetmiyoruz. Bunlar dünyanın her yerinde mevcut. Biz bunu aşan bir şekilde elitler eliyle yürütülen siyasi, iktisadi, kültürel ve medya eliyle yürütülen bir kampanyadan bahsediyoruz. Dolayısıyla bir hedefe yönelik. O hedef nedir? O hedef, İslam’ı ve Müslümanları bir güvenlik problemi hâline getirerek:

- 1) Batı’daki Müslüman toplumların asimile edilmeleri, baskı altına alınmaları kendilerine göre ‘iyi vatandaş’ hâline getirilmeleri. Bir Fransız İslam’ı, bir Alman İslam’ı yaratmak üzere baskı altına almalarının bir aracı olarak kullanılıyor.
- 2) İslam dünyası üzerinde Batı’nın kurmuş olduğu tahakkümü devam ettirmenin bir aracı olarak kullanmak. Yani İslam’la ilgili kurulmuş olan bir imaj üzerinden İslam dünyasındaki diktatöryal rejimlerin devamlılığı sağlanıyor, bu meşrulaştırılıyor. Deniliyor ki bak, bunlar giderse bunlar gelir iktidara! Neden? Büyük bir problemimiz var, terörizm var, güvenlik problemimiz var.

Bu şekilde meşrulaştırılıyor. Mısır’da olan bitenler nasıl meşrulaştırıldı, Suriye’de olan bitenler nasıl meşrulaştırılıyor? Ukrayna Savaşı sonrasında yapılan açıklamalara bakın, “Bunlar mavi gözlü.” diyorlar anlatabiliyor muyum? Suriyeli bir gazete-

ci dedi ki; “Şimdi anladınız mı biz neden Suriye’de sarışın, yeşil gözlü, mavi gözlü çocuk fotoğrafları çekiyorduk?” Batılıların dikkatini çekmek için. Polonya kapılarını açmıyordu ama bir anda 4 milyon mülteci aldı. Hani sizin kapasiteniz yoktu, ekonominiz iyi değildi? Mesele böyle bir siyasi hedefe matuf olarak elitler eliyle empoze ediliyor. Bir endüstriye dönüşmüş durumda bundan çıkar sağlayan siyasi, iktisadi çıkar sağlayan çevreler var. Müslümanlar “öçüsü” üzerinden siyaset Batı Avrupa’da yeniden dizayn ediliyor. Daha otoriterleşiyor, daha fazla sağa kaydı. Fransa’da polise daha fazla yetki verildi. Ama bu tiyatro bittiği zaman kaybeden Batı toplumları olacak çünkü öyle bir öcü yaratıldı ki insanlar korkutularak başka bir dizayna gidildi. Burada Müslümanlar kaybediyor mu? Evet, kaybediyor. Müslümanlar zayıf bir azınlık zaten ama mesela Fransa’daki otoriterleşme sonucunda gördük Sarı Yeleklilere nasıl müdahale edildiğini. Ya da siyasetin dili öyle popülistleşiyor ki mesela İngiltere Brexit gibi bir karar alıyor. Avrupa siyasetinin şirazesinden çıkmasının temelinde bu savrulma yatıyor. Bu sadece bir kişi, iki kişi eliyle yürütülen bir mesele değil, sistematik bir kampanya hâlinde yürütülüyor ve bu durum küresel bir ideoloji hâline geldi. İslam düşmanlığı meselesi 21. yüzyılın ideolojisi hâline geldi.

TRT Akademi Dergisi: Raporun önemli başlıklarından birisi de eğitim sistemi. Eğitim sisteminin İslam karşıtlığı uygulamalarına rahatlıkla yer verilirken bazı bölgelerin İslam karşıtlığını körüklemek için aracı olarak kabul ediyorsunuz. Yani eğitim müfredatlarında mevzuatlarında İslam’a yönelik bir bilinç oluşturma gayreti mi var, bunu mu anlamalıyız?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Avrupa’daki birçok ülkenin müfredatında İslam, Müslümanlar ve Türkler ile ilgili birçok olumsuz öge söz konusu. Bu, bugünün meselesi değil, geçmişten günümüze kadar gelen bir mesele. Bunun üzerinden çocuk, okuldan itibaren Müslümanlara karşı, Türklere karşı, Araplara karşı güdüleniyor. Dolayısıyla eğitim üzerinden gelen bir şey var ama onun ötesinde zaten medya ve siyaset eliyle de bir bombardıman yaşanıyor. Eğitim üzerinden devam eden süreç sürekli devam eden bir süreçti. Ama bugün yeni şey, Müslüman eğitim kurumlarının kapatılması ve başörtüsü yasağıyla Müslümanların eğitimde göz önüne gelmesinin önüne geçilmesi. Örneğin, Fransa’da velilerin başörtülü olarak çocuklarının okul gezilerine eşlik etmesi bile yasaklandı. Dolayısıyla Müslümanları görünmez kılar, kamusal alandan silmeye yönelik bir politikaya dönüştü.

TRT Akademi Dergisi: İslamofobi konusunda yaşanan sıkıntılarla ilgili İslam dünyasının yaşadığı sıkıntılar hususunda İslam dünyası olarak bize düşen görev nedir? Neyi yanlış yapıyoruz? Hangi argümanları ellerine veriyoruz ki onu siyasi malzemeye dönüştürebiliyorlar?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Pandeminin başında bunun bir fragmanını izledik. İnsanlar çekik gözlü olduğu için Avrupa’da sokakta dayak yediler, asansöre bindirildiler, ev kiralayamadılar. İslam dünyası diye bir siyasi birlikten bahsedemiyoruz, zaten kendi içerisinde bir sürü meselesi var, Filistin gibi bir meselesi var ve yıllardır bu konuda bir birlik sağlayamıyor. Çünkü İslam dünyası zaten Batı’nın tahakkümü altında yaşıyor. Birçok ülkede diktatöryel rejimler tarafından göbeğinden Batı’ya bağlı şekilde yönetim sürülüyor. Dolayısıyla buralardan Batı’ya karşı bir ses çıkması mümkün değil. Aksine özellikle Orta Doğu’daki, Körfezdeki bazı ülkeler bütün bu İslamofobik kampanyanın arkasındalar. Çünkü İslam dünyasındaki herhangi bir demokratikleşmenin Batı’daki artan Müslüman nüfusunun ortaya çıkmasını kendi rejimlerine bir tehdit olarak algılıyorlar. Batı’daki aşırı sağcı gruplar ve İslamofobik gruplar bazı Müslüman ülkelerin yöneticileri tarafından finanse ediyor. Bu açıdan baktığınız zaman İslam dünyasında birkaç aktör ön plana çıkıyor bu konuda sesini çıkartabilen. Bunlar da demokratikleşmiş ülkeler. Bunlardan en önemlisi Türkiye, Pakistan ve Malezya. Bunun dışındakilerin bu alanda sesinin çıktığı yok. İran zaten sistemin dışında. İran’ın söylediği şeyleri hiç kimse dikkate almıyor açıkçası. Şimdi bu açıdan baktığınız zaman İslam dünyası ne yapabilir? Türkiye gibi ülkelere düşen mesele nedir? Bu meseleyle ilgili ilk olarak bu tarz raporlar yayımlanarak, spesifik alanlarda çalışılarak meselenin ortaya konulması, sürekli raporlanması gerekiyor. İkinci olarak, bir uluslararası kuruluş kurularak, bu işin gündelik olarak takibinin yapılması gerekiyor. Her ülkede temsilcisi olacak ve günlük olarak raporlarla bu işi takip edecek. Üçüncü olarak Müslüman diasporanın eğitilmesi gerekiyor. Bu konuda insanların %88’inin polise gitmemesinin sebebi, insanların haklarını bilmemesi.

TRT Akademi Dergisi: Avrupa İslamofobi Raporunun yayımlanmasının ülkeler açısından etkisi oldu mu? Rapor, ülkeler üzerinde ne gibi bir etki bıraktı?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: 2017 yılından beri Almanya İslamofobi ile ilgili ayrı istatistikler yayımlamaya başladı. Bu bizim ve diğer aktivistlerin eleştirileri üzerine oldu. Avrupa Birliği bir İslam, Müslüman karşıtlığıyla mücadele koordinatörü atadı. Atamak zorunda kaldı. Avrupa Konseyi de İslamofobi ve antisemizm ile mücadele koordinatörü beraber atadı. Yukarıda sözünü ettiğimiz AGİT’in raporlarında biz geçiyoruz. Alman Parlamentosu, Avrupa Parlamentosu gibi birçok parlamentoda soru önermeleri verildi. Lehte veya aleyhte, fark etmez ama gündeme taşındı. Medyada binlerce haber oldu. Dolayısıyla meselenin farkındalığının oluşturulması konusunda çok ciddi bir etki yarattık. Yani bu rapor yayımlanana kadar insanlar şöyle diyordu, “İslamofobi mi? Yok öyle bir problem!” Ama şimdi biz 800 sayfa raporu gösterip diyoruz ki, “Buyurun, rapor burada”. Biz bu raporla ilgili bir de şe-

hirlerde paneller yaptık. Londra'da, Viyana'da, Berlin'de, İspanya'da, Kurtuba'da. Dolayısıyla hep siyasetin gündemine taşındı. Tamamen her şey bizim etkimizle değil ama bir tartışma başlatılması, o tartışmanın yürütülmesinde sürekli bir baskı unsuru olarak rapor önemli bir yer edindi.

TRT Akademi Dergisi: Sosyal medyada, haberlerde, filmlerde, dijital platformlarda yer alan dizilerde İslam dünyasına karşı bir nefretin olduğunu, Batı'ya, bu coğrafyada yaşayan insanlar veya bu coğrafyadan gelen insanlar ile ilgili sürekli olumsuz içerikler pazarlandığını görüyoruz. Bu algı nasıl kırılabilir?

Doç. Dr. Enes Bayraklı: Tek bir ülkeyi ilgilendiren bir mesele olmadığı için raporda sosyal platformlara çok değinmiyoruz. Ama şunu görüyoruz ki online medya, online platformlar en radikal şekilde İslam düşmanlığının dile getirildiği, nefretin normalleştiği platformlar hâline geldi. Bu kanallarla bütün bu nefret söylemleri dolaşıma sokuluyor. Tiktok'u, Instagram'ı, Facebook'u bu mecralarda sayabiliriz. Onun ötesinde deep WEB denilen yerlerde Müslümanlara soykırım çağrılarında tutun da başka intikam çağrılarına, terör çağrılarında kadar mevcut. Ayrıca aşırı sağcı gruplar ve terör örgütleri bu internet platformlarını kullanarak birbirleriyle irtibata geçiyorlar, birbirlerini "güdülüyorlar", radikalleştiriyorlar ve bunun üzerinden terör saldırıları gerçekleştiriyorlar. Mesela Tarant, çok ciddi irtibat hâlindeydi. Oradan ciddi olarak etkilendi. Anders Breivik hakeza öyle. Aslında Facebook, Instagram, Tiktok ya da Twitter; buralar herhangi bir terör saldırısının planlandığı, hayata geçirildiği yerler değil. Buralar bunun ideolojisinin yaygınlaştırıldığı, normalleştirildiği, geliştirildiği yerler. Ondan sonra aksiyon boyutuna geçtiği zaman "Deep WEB" denilen, kontrol edilmesi takip edilmesi zor olan yerler üzerinden irtibata geçiyorlar, haberleşiyorlar birbirleriyle. Bu radikalleşme süreçlerinde işte bu platformlar çok ciddi rol oynuyor. Bu durum online oyunlarda da var. Bilgisayar oyunlarında da camiden adamlar füze atıyor, vuruyor vs. Gördüğümüz gibi, insanlar İslam'la ve Müslümanlarla ilgili adeta bir bombardımana tabi tutuluyor. Dolayısıyla bu nefretin içeriğini, kaynağını sağlayan bu platformların kontrol altına alınması gerekir. Onlar da ısrarla bunu yapmıyorlar. Ya da bir çifte standart var. Mesela başka bir etnik grupla ilgili veya din ile ilgili söz konusu olduğu zaman hızlı bir şekilde aksiyon alıyorlar değil mi? ABD başkanının bile Twitter hesabını kapatan bir mekanizma var. İstese her şeyi yapabilir, kontrol altına alabilir.

EUROPEAN
ISLAMOPHOBIA
REPORT
2020

ENES BAYRAKLI • FARID HAFEZ (Eds)
